

A polgári perek idődimenziója a digitális technológiák jogi felhasználása tükrében

Absztrakt: A magyarországi bírósági eljárások európai összehasonlításban semmilyen szempontból sem hosszadalmasak, az utóbbi évtizedek gazdasági-társadalmi változásai során azonban nagyobb hangsúlyt kapott az időtényező. A társadalom valamennyi tagjának kiemelkedően fontos érdeke, hogy e változásokra gyorsan reagálni képes, az új technológiai eszközöket az igényérvényesítés hatékonyságának elősegítésére fordító bíróságok mozdítsák elő a jogviták lefolytatását. A tanulmány a jogalkalmazást a modern világ felől érő számos új kihívással foglalkozik, amelyek a korábbi időszerű megoldásokat máról holnapra elavulttá tehetik.

Tárgyszavak: perkoncentráció; hatékonyság; azonnali jogvédelem; digitális technológiák; fegyveregyenlőség; rendelkezési elv; időszerűség; igazságszolgáltatáshoz való jog; eljárástámogatási kötelezettség; professzionális pervitel; anyagi pervezetés; bíróság közrehatási tevékenysége; osztott perszerkezet; kizárás; hatáskör; illetékesség; ellenkérelem; fizetési meghagyás; bírósági meghagyás; keresetlevél előterjesztéséhez fűződő joghatások fenntartása; perfelvételi tárgyalás mellőzése; perfelvétel lezárása; közbenső ítélet; szakértői bizonyítás; hatályon kívül helyezés; soronkívüliség; kötelező megelőző eljárás; egyszerűsített per; gyorsított per; veszélyhelyzeti perrend

Bevezetés

A jogalkalmazásról történő gondolkodás során igen gyakran jelenik meg hívószóként a „gyorsaság, hatékonyság” és ezzel összefüggésben az eljárások nemkívánatos elhúzódásával kapcsolatos kritika, bár a magyarországi bírósági eljárások időtartama európai összehasonlításban semmilyen szempontból nem mondható

¹ Pribula László a Debreceni Ítéltábla Polgári Kollégiumának vezetője. Jogi tanulmányait a Miskolci Egyetemen végezte 1992–1997 között. A Nagy és Trócsányi Ügyvédi Irodánál volt ügyvédjelölt, 1998–2010 között a Debreceni Járásbíróságon, 2010–2012 között a Debreceni Törvényszéken dolgozott, azóta pedig a Debreceni Ítéltáblán. A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán 1998 óta oktat, 2012-től a Polgári Eljárásjogi Tanszék vezetője. PhD-fokozatát 2004-ben szerezte, 2013-ban habilitált, 2019-ben nevezték ki egyetemi tanárnak. Számos polgári anyagi jogi, polgári eljárásjogi, reklámjogi tanulmány és négy önálló monográfia szerzője, társszerzőként pedig polgári eljárásjogi tankönyv, illetve polgári perrendtartási kommentár megírásában működött közre. Részt vett a polgári eljárásjogi kodifikációban az Igazságügyi Minisztérium szerkesztőbizottsági tagjaként.

általában hosszadalmasnak. Mivel azonban a bíróságoknak nem csupán egyetlen követelményre, a gyorsaságra, hanem a jogviták teljes körű, a felek eljárási jogainak messzemenő tiszteletben tartásával, tisztességes eljárás keretében történő elbírálására is törekedniük kell, így szükségképpen merülnek fel az igazságszolgáltatással szembeni elvárások következtében konfliktusok. Nyilvánvaló, hogy az utóbbi évtizedek gazdasági-társadalmi változásai nagyobb hangsúlyt helyeztek az időszerrűsre, lévén a felek nem „pusztán” jogvédelmet, hanem minél előbbi, azonnali jogvédelmet kívánnak, ellenkező esetben az okozott jogsérelemnek visszafordíthatatlan következményei lehetnek. A bíróságokat azonban évszázadokon keresztül nem érték olyan mértékű kihívások, amelyek a mind bonyolultabbá váló jogviták ennyire koncentrált, gyors, hatékony megoldását várták volna el, ezért különösen fontos a hatékonysággal kapcsolatos problémák megvitatása.

Ha a jogkereső felek abból a – többnyire téves alapokon megközelített – tényből indulnak ki, hogy a jogviták teljes körű feltárása és a felek eljárási jogainak maximális biztosítása, az objektív igazságra törekvés feltétlenül lassítja az eljárásokat, ugyanakkor a gyors jogvédelmi igény ezzel ellentétes megoldásokat fogalmaz meg, úgy arra két reakció várható. Az egyik a bírósági jogviták „kiszervezése” azzal, hogy más fórumokat nem kötnek a bíróságokra irányadó szigorú előírások, ennél fogva az igények érvényesítése hatékonyabban történhet olyan eljárásokban, amelyek nélkülözik a bírósági eljárások garanciális, de a jogviták lefolytatását lassító szabályait. Ez a megközelítés veszélyes következményekre vezethet, hiszen nincs tekintettel a bíróságok feladataira, széttöredezett és nehezen átlátható jogalkalmazásra vezethet, közvetlenül vagy közvetve elvonhatja a jogkereső felek alapvető jogosultságait. Ezzel szemben indokoltabbnak látszik nagyobb hangsúlyt helyezni a másik lehetséges megközelítésre: semmi nem támasztja alá, hogy a bíróságok maguk ne lennének alkalmasak a vitarendezések hatékonyabb, még időszerrűbb biztosítására, a garanciális szabályok megtartása mellett. Érdemes ezért figyelmet fordítani arra, hogy a bírósági eljárásokban hol vannak a koncentrált elintézését nehezítő, gátló tényezők, hogyan számolhatók fel az így okozott problémák, hogyan biztosíthatják a bíróságok azt, hogy a konfliktusok azonnali rendezésére alkalmas eszközöket maguk használják, ezáltal elérve a társadalom egésze szempontjából egyértelműen kívánatos célt: a bíróságok mind nagyobb számban, de rendkívül gyorsan és eredményesen érik el a megsértett alanyi jogosultságokból eredő igények érvényesítését.

A tanulmány első hipotézise az, hogy ezek a gátló körülmények jellemzően a per „nulladik” szakában, a per megalapítása során, azaz a keresetlevél előterjesztése és a hatályos alperesi ellenkérelem előterjesztése között jelentkeznek, még ha hatásukat esetleg később is fejtik ki. Ebben a szakban válik az eredetileg a bíróság eljárására irányuló egyoldalú kérelem alapján kétszereplős (bíróság–felperes) eljárás háromszereplőssé (bíróság–felperes–alperes), és hogy azzá váljon, számos formális feltétel teljesítése szükséges, amely feltételek gyakran éppen formalitásuknak köszönhetően nehézkesek, visszaélésekre adhatnak alapot, ezáltal az időtényezőt is

negatívan befolyásolhatják. Az alperes határozott ellenkérelmének előterjesztését követően már a bíróság kezében van az anyagi pervezetés eszköze, amely által kellően befolyásolni tudja a per koncentrált lefolytatását és befejezését. Számos körülmény azonban addig is nehezíti a hatékony peralapítás megteremtését, ezen korlátozó körülmények áttekintése és az esetleges megoldások keresése feltétlenül indokolt.

Mindez nem jelenti azt, hogy a háromszereplős per megalapítása után már ne jelentkeznének a perekben időszerűségi problémák. A tanulmány második hipotézise azonban az, hogy az anyagi pervezetés határozottabb elősegítése, ehhez a jogalkotó részéről több eszköz rendelkezésre bocsátása, különösen a modern technológiák adta lehetőségek mellett, már a helyes bírói közrehatás esetén megfelelő jogszabályi alapot adnak a perek gyors és koncentrált lefolytatásához. Az anyagi pervezetés akkor biztosíthatja a felek eljárési jogainak sérelme nélkül a perkoncentrációt, ha érvényesül a jogirodalomban megfogalmazott kíváncsolom, amely szerint a bíróságtól a felek mindig csak az eljárési szükségleteiknek megfelelő támogatást kaphatják meg.² Nem nélkülözhető azonban az eljárési szabályok gyakorlatának folytonos nyomon követése abból a szempontból, hogy összhangba kerülnek-e a hatályos polgári perjogi kódex preambulumban is megfogalmazott, a felek felelős pervitelén és a bíróság aktív pervezetésén alapuló koncentrált perben a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezésének és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatásának céljával.

Nem korlátozódhat a perek időszerűségét érintő szakmai diskurzus pusztán a problémák bemutatására, legalább olyan fontos a megfelelő megoldások keresése. A szükséges jogszabályi beavatkozások mellett azonban a már létező megoldások szélesebb körű alkalmazása a várt eredményre vezethet. A tanulmány harmadik hipotézise az, hogy a bírósági perek alkalmasak akár rendkívül gyorsasággal, azonnali jogvédelmet nyújtva, koncentráltan és hatékonyan a magánjogi igények még gyorsabb érvényesítésére azzal, ha ma még kivételes perrendi megoldásokat a jogalkotó elsődleges szabályanyaggá emel, különös felelősséget telepítve a bíró alaki és anyagi pervezetési szabadságára. A kötelező megelőző eljárást követő, soron kívül intézendő perek, a „gyorsított” perek, a veszélyhelyzeti perrendtartás alatt folytatott eljárások, a közigazgatási perrendtartásból ismert egyszerűsített perek már most is számos megoldást kínálnak, amelyek bátrabb kiterjesztése kifejezetten célravezető volna.

A tanulmány alapvetően az eljárési szabályokat, a bírói gyakorlatot veszi a perek idődimenzióira kihatóan vizsgálat alá, ugyanakkor folyamatosan figyelemmel kíséri, hogy a felmerülő problémákra hogyan hívhatók segítségül a digitális technológiák; a hagyományos formák megújítása megfelelő megoldás-e a koncentráció, a hatékony és ezáltal a jogkereső felek számára megfelelő alternatívát nyújtó

² Éless Tamás – Döme Attila: Alapvetések a polgári per szerkezetéhez. In Németh János – Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG–ORAC, 2014. 74.

vitarendezés megvalósítására. Az időszerűséget gátló körülmények felszámolásában ugyanis a korszerű technikai vívmányok jelentős segítséget nyújthatnak; a fizikai korlátok lebontásával sokkal könnyebben elérhetővé válhatnak a bíróságok, és az információtechnológia beengedése inkább esélyt ad az igazságszolgáltatáshoz való jog hatékonyabb érvényesüléséhez.³

A perkoncentráció elve

A 2018. január 1-jén hatályba lépett, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.), a polgári perjog kodifikálásáról rendelkező 1267/2013 (V. 17.) Kormányhatározat útmutatásainak megfelelően a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodó, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő, az anyagi jogok hatékony érvényesítését biztosító polgári perjogi törvénykönyvként kívánt működni. A perbeli jogokkal való szabad rendelkezést magában foglaló hagyományos *rendelkezési elven* felül új alapelv lett a hatékony jogvédelem érvényesülését kifejező *perkoncentráció elve*, amely értelmében mind a bíróságnak, mind a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen. Nem következik ebből értelemszerűen az egy tárgyaláson elbírálás kötelezettsége, azonban a jogalkotó fontosnak tartotta annak az üzenetnek a megfogalmazását, amely a per minél előbbi lefolytatására és befejezésére ösztönzi annak valamennyi szereplőjét.⁴ Figyelemmel az Alaptörvény 28. cikkére, a perjogi szabályozásból egyértelműen következik a jogalkalmazó számára, hogy a törvény a perkoncentráció megvalósulása érdekében a felelős pervitelt azért szabályozza a megújított rendelkezések szerint, hogy ezzel elősegítse – tehát ne hátráltassa – az anyagi jogok bíróság előtti érvényesítését; így nyilvánvalóan a perrendtartás minden előírása *a bírósághoz fordulás jogának minél teljesebb megvalósulását* szolgálja.

A perkoncentrációt elsődlegesen az új polgári perrendtartás a korábbi egységes perszerkezet helyett bevezetett *osztott perszerkezet* által kívánta megvalósítani azzal, hogy sorrendet állított fel, amely szerint *először* a feleknek *állítaniuk kell*, majd *másodszor* az állításaikat ezt követően *kell bizonyítaniuk* – a bizonyítás eredményétől függően azonban az állításaikat utóbb már nem változtathatják meg. Az első, a perfelvételi szak célja a jogvita kereteinek meghatározása, amelyet bíróság nem fellebbezhető végzéssel zár le („percezúra”), és ezt követően az érdemi bizonyítási cselekmények következnek a per második, *érdemi tárgyalási szakában*.

³ Kővári Gyöngyi Krisztina: Amikor a gép ítél a bíró helyett. Interjú Osztovits Andrással, a Kúria Polgári Kollégiumának bírójával, a Károli Gáspár Református Egyetem tanszékvezető tanárával. *Index*, 2020. október 5.

⁴ Pp. 3. §.

Mint ahogy azt Wallacher Lajos hangsúlyozza: „A perfelvételi és érdemi tárgyalási szak határozott kettéválasztásának célját tehát röviden úgy fogalmazhatjuk meg, hogy a törvény meg kívánja akadályozni azt, hogy a per amiatt húzódjon el, mert a bíróság szükségtelen, illetve fölösleges kitérőkkel terhelt bizonyítást folytat le.”⁵ A megújított perszerkezet működéséhez igazodott a *professzionális pervitel* követelményének hangsúlyosabbá tétele; a professzionális és felelős pervitelen alapuló osztott perszerkezet által biztosítani kívánt, a perek hatékony és koncentrált lefolytatását a jogalkotó a *per iratainak részletesebb és szigorúbb* követelményeken alapuló szabályozásával együtt valósította meg. Mindez kiegészülve a „meglepetés-ítéletek” elkerülését célzó *joghoz kötöttséggel*, valamint a jogvita tisztázása és lezárhatósága érdekében szükség esetén a bíró aktív közbelépésére lehetőséget teremtő *anyag pervezetés* intézményével egy szigorú – bár szigorában a 2021. január 1-jén hatályba lépett 2020. évi CXIX. törvény (Pp. novella) által lényegesen tompított –, következetes perrend által kívánja megvalósítani az ügyek koncentrált lefolytatását és befejezését.

Az új polgári perrendtartás középpontba emelte az eljárás elhúzódását eredményező cselekmények visszaszorítását, ezáltal előmozdítva a mind hatékonyabb vitarendezést; jól megfigyelhető azonban, hogy szabályanyagában, fogalomhasználatában még nem kerülnek kellően előtérbe a digitális technológia lehetőségei. Jó példa erre, hogy miközben a professzionális pervitelt állítja középpontba, és a törvényszéki eljárásra modellezett perben a kötelező jogi képviselőt folytán mindkét fél elektronikusan tartja a kapcsolatot a bírósággal, az egyes rendelkezések felszínes olvasata alapján mintha úgy tűnne, a peres felek papíralapon folytatnának írásbeli kommunikációt a bírósággal („írásbeli ellenkérelem”, „előkészítő irat”, „válaszirat”, „iratok megtekintése”, „iratot benyújt”). Jellemző a lassú szemléletváltozásra, hogy a Pp. első átfogó módosításának, a 2020. év CXIX. törvénynek („Pp. novella”) kellett külön egyértelműsíteni, hogy a *papíralapú* beadványt kell a per bíróságánál eggyel több példányban benyújtani, mint ahány fél a perben érdekelt;⁶ valamint hogy az elektronikus kapcsolattartás nem vonatkozik a tárgyaláson csatolt vagy kézbesíthető iratra, illetve határozatra.⁷

Az előzőekben vázolt elvárások és a hatályos perrend mellett a tanulmány a továbbiakban kísérletet tesz – a digitális technológiák esetleges lehetőségeinek számbavételével – a koncentrált elintézészt gátló egyes intézmények, cselekmények felderítésére, a még hatékonyabb vitarendezési módszerek bemutatására azzal a szándékkal, hogy szakmai vitát generáljon a bírósághoz fordulás jogának érvényesülését még inkább elősegítő megoldások felkutatása érdekében.

⁵ Wallacher Lajos: XII. fejezet. Perfelvételi szak. In Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017. 375.

⁶ Pp. 114. § (2).

⁷ Pp. 605. § (3), 608. § (1).

A peralapítás időszükséglete – kritikus pontok

A háromszereplős per megalapításához vezető, a perfelvételi szak előtti úgynevezett perelőkészítő szakban a bíróság a keresetlevelet vizsgálja meg abból a szempontból, hogy az alkalmas-e a perfelvételre, rendelkezik-e azokkal a minimális feltételekkel, amelyek által a jogvita alkalmassá válik a bíróság általi elbírálásra; a keresetlevéllel szembeni elvárás, hogy arra az alperes teljes körű ellenkérelmet tudjon előterjeszteni, annak elmaradása esetén pedig a bíróság végrehajtható bírósági meghagyást bocsáthasson ki. A keresetlevél perfelvételre alkalmassága esetén a bíróság azt közli az alperessel, amely alaki vagy érdemi védekezésével indul meg a jogvita kereteinek a meghatározását célzó perfelvételi szak. A professzionális pervitelre, a perkoncentrációra, az anyagi pervezetésre, az osztott perszerkezetre épülő modell ezt követően tud a megfogalmazott alapelvek mentén haladni, lévén a per lényege az állítások különbségén alapuló vita. A per megalapítása előtt azonban számos eljárási intézmény nem, vagy nehézkesen tud a gyakorlatban működni, a bíróság aktivitásának lehetőségei itt még rendkívül korlátozottak, nem tud közrehatni a gyorsaságban, a per hatékony lezárásához indokolt ennek az időszaknak a minél inkább lerövidítése – ez azonban kellő jogszabályi beavatkozás hiányában nem lesz feltétlenül sikeres.

A kizárás idővesztése

A keresetlevél perfelvételre alkalmasságának megállapítását szükségszerűen megelőzi a bíróság hatáskörének és illetékességének vizsgálata, esetlegesen még ezt megelőzően pedig a bíró, bíróság kizárására irányuló eljárás. Az ítélezés pártatlanságát biztosítja egyrészt az Alaptörvény 26. Cikk (1) bekezdése, amely szerint a bírák függetlenek, csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak, tisztségükből őket csak sarkalatos törvényben meghatározott okból (összeférhetetlenség, alkalmatlanság és méltatlanság esetén) és eljárás keretében lehet elmozdítani. Ezzel együtt a polgári perjogi szabályok azt is garantálják, hogy a tisztességes eljárás, a tárgyilagos ítékezés megvalósuljon azáltal, hogy az adott ügyben ne vegyen részt olyan bíró, aki akár objektív, akár szubjektív okokból az ügy kimenetelében érdekelt lenne, ezért meghatározzák azokat az eseteket, amelyek fennállása mellett a per elintézéséből a bíró kizárt. Mindaddig, amíg az ügyben nem a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező törvényes bíróság a per intézéséből ki nem zárt bírója jár el, a keresetlevél vizsgálatával kapcsolatban semmilyen intézkedés nem tehető; ezért rendkívüli jelentősége van az intézkedésekre alkalmatlan időszak kiküszöbölésének, de lehetőleg minimális tartamra szorításának.

Az első olyan peridőszak, amely kiválthatja az ügy elintézésének indokolatlan lassítását, a kizárás iránti kérelem folytán indult nem peres eljárás lehet.

A polgári perrendtartás szabályozza azokat az általános okokat, amikor az ügy elbírálásához kapcsolódó, valamilyen körülmény miatt a bíró a per elintézéséből kizárt. Az okok döntő része objektív, nem mérlegelhető körülményeken alapul; de biztosított a kizárás a tárgyilagos megítélés sérelmét eredményező szubjektív, mérlegelhető körülmények alapján is.⁸ A bíró kizárásának további speciális, objektív eseteit határozzák meg a perjogi rendelkezések abból a célból, hogy a perorvoslat tisztességes eszköze biztosítva legyen, és senki ne működjön közre saját határozatainak fellebbeviteli felülbírálatában.⁹ Mindezen felül az előírások meghatározzák még azokat a speciális esetköröket, amikor a kizárás nem egy bíróra, hanem az egész bíróságra vonatkozik, a bíróság kizárása két – objektív, nem mérlegelhető – esetkörön alapulhat, egyrészt ha a perben a bíróság a fél, illetve a féllel együtt érdekelt, másrészt ha egyes objektív kizárási okok az adott bíróság elnöke vagy elnökhelyettese vonatkozásában állnak fenn.¹⁰ Az egyetlen szubjektív, a bíró egyéni körülményein alapuló kizárási okot a felek a leggyakrabban, ám igen sokszor eredménytelenül hivatkozzák. Azt, hogy a bíró bármilyen okból – a felekhez, az ügy tárgyához, körülményeihez fűződő viszonya miatt – elfogult-e, mindig a bíró személyében kell vizsgálni. Ha az elfogultságot nem maga a bíró jelenti be, hanem azt a felek kezdeményezik, a szubjektív kizárási ok fennállásáról a bírót meg kell nyilatkoztatni. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának a joggyakorlatából az következik, hogy amennyiben a bírósági eljárások sorozatosan visszaélészerűen gyakorolt elfogultsági kifogások miatt húzódnak el, a bíróság felelőssége is fennáll abban, ha nem akadályozza meg időben a rosszhiszeműen eljáró fél magatartását.

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) által meghatározott, a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend alapján kijelölt törvényes bírótól megfosztás tilalma¹¹ alóli, a pártatlanságot – gyakran pusztán a pártatlanság látszatát – biztosító kizárási szabályok helyeseltetően foglalnak el kiemelt jelentőséget a per garanciális előírásai között; nem támogatható azonban egy olyan következmény, amely a formális előírások rugalmatlan alkalmazása, a hagyományos módszerek feltétlen megkövetelése – így a digitális technológiák előnyeinek figyelmen kívül hagyása – mellett túlzottan lassítják a per megalapításának folyamatát. A kizárási eljárás teljes körű, minden más perbeli cselekményt megelőző lefolytatásának kötelezettsége még olyan esetekben is felülírhatja a perkoncentráció mindenre kiható elvárását, amikor a per más időszakasaiban az adott perbeli cselekmény semmilyen módon nem gátolná az ügy hatékony elbírálását. Így a cselekvőképességgel nem rendelkező fél bármilyen nyilatkozata akár a teljes bírósági

⁸ Pp. 12. §.

⁹ Pp. 13. §.

¹⁰ Pp. 14. §.

¹¹ Bszi. 8. §.

szervezetrendszer kizárási eljárássorozatát indíthatja meg, annak ellenére, hogy egyébként törvényes képviselője mellőzésével hatályos nyilatkozatokat nem tehet. A megreformált kizárási szabályok számos esetben már elindultak egy rugalmasabb, a feltétlen formalitást háttérbe szorító eljárás felé – például a munkáltató helytállási kötelezettségébe tartozó, személyiségi jogsértés vagy károkozás alapján a közigazgatási, bírósági vagy ügyészségi jogkörben eljáró személy ellen indított perben a keresetlevél visszautasításának jogkövetkezménye megelőzi a kizárási szabályok alkalmazását¹² –, ugyanakkor a kizárás intézése gyakran még továbbra is a per intézése szempontjából szükségtelenül hosszú inaktív időszakot eredményez.

A kizárási okok, az igen gyakran hivatkozott elfogultságon kívül, kellően egyértelműek ahhoz, hogy ne okozzanak komoly jogalkalmazási nehézségeket. A kizárási eljárásokat a bírósági szervezetrendszer jellemzően el tudja kerülni azzal, hogy a bíróság hivatalból ügyel arra, hogy kizárt bíró vagy bíróság az eljárásban ne vegyen részt. Ezért a bíró a bíróság elnökének köteles haladéktalanul bejelenteni, ha vele szemben kizárási ok áll fenn. A bejelentésben kifejezetten meg kell jelölni a kizárást megalapozó okot azzal, hogy amennyiben arra a bíró szubjektív elfogultsága ad alapot, a nyilatkozatot a bíró írásban köteles indokolni. A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (Bjt.) VIII. Fejezete értelmében a kizárási ok bejelentésének elmulasztásáért, késedelmes teljesítéséért a bírót fegyelmi és anyagi felelősség terheli. Ha a bíró maga jelenti be a kizárási okot – vagy ha egyébként a fél által bejelentett kizárási ok fennálltát elismeri –, úgy igazgatási ügykörben a bíróság elnöke intézkedik más bíró (tanács) kijelölése iránt. Összességében nem okoz jellemzően problémát, ha a kizárásról a bíróság igazgatási jogkörben intézkedik; mint ahogy nem eredményez érzékelhető idővesztést az sem, ha a fél az eljáró bíróval szemben jelent be kizárási – jellemzően elfogultságra hivatkozó – kérelmet. Helyesen ismeri fel a jogalkotó az aránytalanul magas indokolatlan hivatkozások negatív következményeit, amikor a szubjektív kizárási ok bejelentése esetén nem akasztja meg az eljárást, és a bírót még az érdemi határozat meghozatalától sem zárja el, emiatt az ügyek intézése a helyes eljárási cselekmények mellett nem szenvedhet késedelmet.

A leggyakoribb probléma abból a többször előforduló helyzetből következik, amikor – általában rendszeres munkakapcsolatra, volt kollegiális kapcsolatra hivatkozva – a kizárási ok az eljáró bíróság, sőt többnyire az egyébként kijelölésre jogosult bíróság illetékességi területén lévő további bíróságok valamennyi bíróját érinti. Ebben az esetben vagy a fél jelenti be a kizárási okot az eljáró bíróság összes bírójára nézve, vagy az ügyben eljáró bírón kívül – az ügy átszignálása nélkül – a bíróság többi bírója is az elfogultságon alapuló szubjektív kizárási okot jelent be. Mivel ilyenkor a bíróságnak nincs olyan bírója vagy tanácsa, amelyre a kizárási ok ne vonatkozna, a kizárás nem intézhető el igazgatási jogkörben, azt nem folytathatja le az adott bíróság másik bírója vagy tanácsa sem. Ebben

¹² Pp. 14. § (3) c).

az esetben a kizárás kérdésében a másodfokú bíróságnak kell döntenie, azonban a felterjesztéssel kapcsolatos probléma a bírák nyilatkozatának teljes körű beszerzését érinti. Ha ugyanis a bíró elfogultságra alapított kizárási okot kíván bejelenteni, nyilatkozatát *írásban köteles indokolni*.¹³

Az előzőekben vázolt esetkör a perrendtartásban kifejezetten nem létezik, hiszen nincsenek szabályok a párhuzamos kizárási bejelentésekre, a jogszabály szó szerinti értelmezése arra a nemkívánatos helyzetre vezetne, hogy ugyanarra az okra nézve annyi kizárási eljárást kellene lefolytatni, amennyi bíró érintett. Ezt a szabályozási hiányosságot a gyakorlat már feloldotta azzal, hogy egy ügyszámon, így egy kizárási eljárásban kezeli azokat az eseteket, amikor ugyanaz a kizárási ok a bíróság több (valamennyi) bíróját érinti. Ugyanakkor részben a szabályozatlanságból, részben a szabályok merev értelmezéséből következően egy végtelen folyamat kezdődhet el: a szubjektív kizárási ok feltehetően nem fog megállni az eljáró bíróságon, hanem a kijelölésre jogosult másodfokú bíróság illetékességi területén működő bíróságok bírái is ugyanezt a nyilatkozatot fogják megtenni, és mindaddig újabb és újabb kijelölésekre fog sor kerülni, míg végül nem marad az illetékességi területen kijelölhető bíróság, ennek következtében a kijelölés joga a következő szintű bíróságra száll át. Hasonló problémákra vezethet az is, ha a kijelölésre egyébként jogosult bíróság bírái is elfogultságukról nyilatkoznak, mert a kijelölésre jogosultságot szerző magasabb szintű bíróság a Pp. nyelvtani értelmezése alapján nem az ügyben eljáró bíróságot, hanem a kijelölésre jogosult bíróságot jelöli ki, és mivel utóbbi az eredetileg kijelölésre jogosult illetékességi területén működő bíróságokat jelölheti ki, kezdődik minden előről addig, amíg el nem fogynak a kizárásukról nyilatkozó elsőfokú bíróságok.¹⁴ Ebben az esetben a bírák nyilatkozatainak a beszerzése, a kijelölésre jogosult bíróságot is érintő kizárási ok folytán a további felterjesztések szükségessége akár több hónapig megállíthatja az ügy intézését.

Ezt az idővesztéséget igyekszik számos bíróság elkerülni azzal, hogy amennyiben a Pp. 12. § f) pontja alapján hivatkozott okból az eljáró bíróság minden bírója és ugyanebből az okból a kijelölésre jogosult bíróság minden bírója elfogult, a magasabb szintű bíróságra felterjesztés előtt beszerzi a kijelölésre egyébként jogosult bíróság illetékességi területén az eredetileg eljáró bírósággal azonos szinten működő többi bíróság bíráinak az előadott kizárási okról a nyilatkozatát. Hasonló gyorsító megoldás, hogy a kijelölésre jogosult bíróság bíráit érintő kizárás esetén a kijelölésre jogosultságot szerző magasabb szintű bíróság már egyből az eljáró elsőfokú és az esetleges fellebbezések elbírálására jogosult másodfokú bíróság kijelöléséről intézkedik. A felterjesztés előtti nyilatkozatok beszerzését is igyekszik számos követendő gyakorlat elősegíteni: elfogadott például, hogy a bíró a kizárás tárgyában tett nyilatkozata akkor felel meg az írásbeliség követelményének,

¹³ Pp. 15. § (1).

¹⁴ Pp. 31. § (2).

ha azt a bíró aláírásával látja el, amelyre akár úgy is sor kerülhet, hogy az aláírt nyilatkozatot külön – így szkennelés vagy mobiltelefon útján történt fényképezés által előállított – dokumentumként a hivatali címéről elküldött e-mailhez csatolja. Mindezek a megoldások azonban nem a jogszabályi előírásokban szerepelnek, hanem a bírói gyakorlat alakította ki azokat; azonban megfigyelhető a szabályozatlanságból következően az egyes bírói gyakorlatok közötti eltérés, a hol merevebb, ezáltal a perkoncentrációt sértő, hol enyhébb, ezáltal akár *contra legem* értelmezés következtében.

A perakadályok egymáshoz való viszonyának átgondolása mellett a modern technológiák határozottabb alkalmazása vezethet a kizárás lényegesen hatékonyabb elintézéséhez. Az írásbeliség megszokott keretei különösen az ítélkezési szünetben, járványügyi helyzetben, szabadságolás vagy betegségek folytán – szembetűnően a nagyobb szervezeti egységekben – sérthetik a soronkívüliség követelményét. A bíró felelősségteljes nyilatkozatának tartalmi vitathatatlanságát az elfogultságról döntő számos határozat már kimondta;¹⁵ érdemes lehet elmozdulni abba az irányba, hogy a felelősség a nyilatkozatot tartalmazó dokumentum formájától, előállításának módjától, továbbításának körülményeitől függetlenül fennáll, és a bíróságok bátrabban, célratörőbben alkalmazzák a hagyományostól eltérő megoldásokat.

A fentiekben részletezett jogalkalmazási nehézségeket kiküszöbölné az eljáró bíróság bíráit azonos okból érintő kizárási eljárások felismerése és koncentrált, a bírói gyakorlatban elterjedt helyes megoldásokat kodifikáló perrendi szabályozás, amely a soronkívüliség érvényesülése végett kiemelt hangsúlyt helyezne a nyilatkozatok rövid úton, a hagyományos formákat megújító beszerzésére. Ezzel együtt a hatásköri és illetékességi szabályok átgondolása és az automatizmus szélesebb körű bevezetése jelentősen szűkíthetné az ebből az okból lefolytatandó kizárási eljárásokat is.

A hatáskör és az illetékesség idővesztése

A perjogi szabályok a hatásköri és illetékességi rendelkezéseket a bíróságok közötti arányos ügyelosztás megvalósítása és többnyire az igény érvényesítésének megkönnyítése céljából határozzák meg, viszonylag bonyolult előírásokon keresztül. Az általános és kivételes szabályokból következően a tárgyalt jogviszonyok összetettsége gyakran vezet hatásköri vagy illetékességi összeütközésekhez, amelyek a bírósághoz forduló fél szemszögéből úgy jelenhetnek meg, hogy szükségtelenül hosszan nem foglalkoznak érdemben az elbírálni kért jogvitával.

A *hatáskör szűkebb* értelemben az egyes bírósági szintek közötti – vertikális – ügyelosztást jelenti. A polgári perrendtartás a négy szintű hazai bírósági

¹⁵ BDT.2006. 1317; BDT.2004. 1081.

szervezet fenntartása és fejlesztése mellett foglalt állást, ebből következően továbbra is alapul veszi a rendes bírósági szervezetrendszerben a kettős – járás-bírósági és törvényszéki – elsőfokú bemeneti fórumrendszert azzal a változatlan elvi megközelítéssel, hogy az egyszerűbb megítélésű, tömegesen előforduló, jogi képviselő közreműködését nem feltétlenül igénylő jogvitát a jogkereső felek lakóhelyéhez általában közelebbi járásbíróság, míg a bonyolultabb, speciális ismereteket és jellemzően jogi képviselőt igénylő ügyeket a törvényszék bírálja el, így biztosítva a bírói életpályán szerzett kiemelkedő tapasztalat, jelentős gyakorlat hasznosítását. Az *illetékesség* pedig az azonos bírósági szintek közötti horizontális ügyelosztás, amely szabályainak megalkotása során arra törekszik a jogalkotó, hogy a jogvitát az a bíróság bírálja el, amely a szükséges perbeli cselekményeket – mindenekelőtt a tanúk kihallgatását, a szakértői bizonyításhoz szükséges vizsgálatokat, a szemlét – a leggyorsabban, legegyszerűbben el tudja végezni; ugyanakkor figyelembe kívánja venni a jogkereső felek azon elismerhető érdekét, hogy a bíróság elé vitt ügyeiket lehetőleg lakóhelyükhöz közel bírálják el, ugyanakkor az illetékességi szabályoknak alkalmasnak kell lenniük részben a területi aránytalanságoknak a kiküszöbölésére is, és ezeket a szempontokat egy összetett és rugalmas ügyelosztási rendszerrel törekszik biztosítani.

Kérdéses, hogy az arányos munkaterhelést a szervezeten kívül, jogalkotási eszközökkel vagy a szervezeten belül, az egyes bíróságok személyi állományát, erőforrásait figyelembe vevő ügyelosztással szükséges-e biztosítani. A következetes dogmatikai elhatárolási alap nem kívánt jogkövetkezményekre vezethet. Így bár a 2018. január 1-jén hatályba lépett Pp. a professzionalitás mentén határozta meg modellként a törvényszéki elsőfokú eljárást és az 1952. évi Pp.-től eltérően, de a nemzetközi tendenciákhoz és a hazai jogtörténeti hagyományokhoz igazodóan, a törvényszéket jelölte ki általános hatáskörű bírósággént, mégis az új perjogi kódex hatálybalépését követően – különösen a központi régió kivül – a törvényszéki elsőfokú perorvoslati érkezések aránytalanul csökkentek. Az illetékességi szabályok pedig jellemzően a központi régióhoz utalták az ügyek nagy részét, ezért volt kénytelen a jogalkotó ennek megakadályozására újabb és újabb, akár a felek rendelkezési jogát is korlátozó eljárási megoldásokat bevezetni – például az elterelésre alkalmas kizárólagos illetékességi szabályok megteremtése, a felek által kiköthető illetékesség kizárása egyes, a központi régióba tartozó bíróságok esetén – amely szükségszerűen bonyolítja a hatásköri és illetékességi szabályokat, így egyre több lesz az értelmezési kérdés, ezáltal a negatív összeütközés.

A teljesség igénye nélkül felhívható a hatásköri konfliktusokra különösen a vagyoni jogi per lényeges kiterjesztett fogalma, amely a pénzösszegben *kifejezhető* érték eljárásjogi meghatározása mellett vagylagosan az érvényesített igény a fél *vagyoni jogain* alapulására írt anyagi jogi szempontokra is kiterjesztette, ezáltal számos értelmezési kérdést generálva.¹⁶ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2017. november

¹⁶ Pp. 7. § (1) 18. pont.

20–21-i Országos Tanácskozása 2. számú állásfoglalása értelmében a kapcsolat-tartás megváltoztatása iránti perek a személyi állapotot érintő perek kategóriájába sorolhatók, ezért azok a járásbíróság hatáskörébe tartoznak.¹⁷ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2017. július 7. napi Országos Tanácskozásának 1. számú állásfoglalása szerint a birtokvédelmi per az alapesetét tekintve a Pp. 7. § (1) bekezdés 18. pontja szerinti vagyoni jogi, és azon belül a 21. § (2) bekezdés c) pontja szerinti dologi jogi per. A birtokjog értéke azonban nem határozható meg, ezért az adott pertípusba tartozó perek a járásbíróság hatáskörébe tartoznak.¹⁸ Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület 2017. december 8-án tartott ülésén elfogadott 16. számú állásfoglalása értelmében pedig a társasházi közgyűlési határozat érvénytelenségének megállapítására irányuló per vagyoni jogi per; ebből következően mint meg nem határozható pertárgyértékű per, a járásbíróság hatáskörébe tartozik.¹⁹ Elvi jelleggel mondta ki végzésében a Debreceni Ítélőtábla, hogy a törzskönyv kiadása, a vételi jog törlése és a kölcsönszerződés egyes kikötései érvénytelenségének megállapítása iránti per vagyoni jogi per, és a járásbíróság hatáskörébe tartozik.²⁰ A Debreceni Ítélőtábla egy másik, hatásköri összeütközésben állást foglaltó végzése pedig azt az álláspontot foglalta el, hogy a telki szolgalmat létrejöttével, gyakorlásával, megszüntetésével és ingatlan-nyilvántartásból való törlésével kapcsolatos igény a fél vagyoni jogain alapul akkor is, ha az értéke pénzben nem meghatározható; ezért az igény érvényesítése végett a Pp. hatálya alatt indított per vagyoni jogi pernek minősül.²¹

Hasonló értelmezési problémák merülnek fel az illetékességi szabályok esetén akkor is, ha az elhatároló fogalom rugalmas, olyan tények vizsgálatát kívánná meg, amelyek az ügy érdemére tartoznának, ez a vizsgálat azonban nem végezhető el, hiszen a háromszereplős per még meg sem alakult. Így az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület a vagylagos illetékességet megalapozó, a szerződéses jogviszonyból eredő igény érvényesítése iránti pert értelmezte a 2017. november 3-án tartott ülésén elfogadott 1. számú állásfoglalásában, amely szerint a Pp. 28. § (1) bekezdés c) pontjának alkalmazásában a szerződéses jogviszonyból eredő igény alatt érteni kell azt is, ha a kereseti kérelem a szerződés létre nem jöttének megállapítására irányul, és úgy foglalt továbbá állást, hogy ez az illetékességi ok csak akkor nem alkalmazható, ha a szerződéskötés ténye

¹⁷ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletének (2017. XI. 20–21.) állásfoglalásai a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) rendelkezéseivel kapcsolatban a bírág helyi képzésein felmerült jogértelmezési problémákról.

¹⁸ A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletének (2017. július 7.) állásfoglalásai a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvénnyel (Pp.) összefüggésben felmerült jogértelmezési problémákról.

¹⁹ Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület 2017. december 8-án tartott ülésén elfogadott állásfoglalások.

²⁰ Debreceni Ítélőtábla Pkf.II.20.371/2018/2. – közzétéve: BDT2018. 3896.

²¹ Debreceni Ítélőtábla Gpkf.IV.30.185/2018/2. – közzétéve: BDT2018. 3895.

sem bizonyított, figyelemmel arra, hogy a fél a szerződéses jogviszony létrejöttére olyan tényállítást tesz, amit semmilyen bizonyíték nem támaszt alá, és emellett az ellenérdekű fél is vitatja a jogviszony létrejöttét. A kereseti kérelem elbírálása az ügy érdemére tartozó kérdés, amelynek alapossága önmagában nem akadályozza e vagylagos illetékességi ok alkalmazását.²²

Szintén folyamatos értelmezési vita alakult ki a vagylagos illetékesség választhatóságáról: a jogszabályi rendelkezés nem határozza meg, hogy a felperest a választási lehetőség mely perbeli cselekményig illeti meg, ezért ezt a bírói gyakorlatnak kell kialakítania. Az 1952. évi Pp. hatálya alatt az volt az uralkodó értelmezés, amely szerint a vagylagos illetékesség választását a felperes az alperes érdemi ellenkérelmének előterjesztéséig gyakorolhatja, hiszen a keresetlevél benyújtása nem olyan percselekmény, amelynek következtében a felperes a perre egyaránt illetékes bíróságok közötti választásra vonatkozó jogát feltétlenül elvesztette. Ezzel szemben a Pp. alkalmazása során a bírói gyakorlat már többnyire arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felperest a választási jog a keresetlevél beadásának időpontjáig illeti meg (így BDT2020. 4282., BDT2020. 4151., szakmai konzultáció eredményeképpen ezt a többségi véleményt alakította ki a Civilisztikai Kollégiumvezetők 2018. június 20–21. napi Országos Tanácskozásának 37. számú állásfoglalása is).

Különösen hosszadalmas szakmai diskurzusra vezetett az a kérdés, hogy munkaügyi perekben a felek kiköthetik-e meghatározott bíróság illetékességét, ami eltérő megoldásokat eredményezett a vagyoni jogi per, a kizárólagos illetékesség és a munkaviszonyra vonatkozó anyagi jogi szabályoktól kizárólag a munkavállaló javára eltérést engedő előírás eljárásjogi alkalmazása során.²³ A vitát végül a Kúria Mpkk.II.10.514/2018. számú, EBH2019. M.9. számon közzétett végzésének indokait felülíró Pp. novella olyan szabályozással kívánta megoldani, amely szerint a felek csak a munkáltató felperes által a munkavállaló alperessel szemben indított perre kiterjedően nem köthetik ki a munkavállaló belföldi lakóhelye, belföldi tartózkodási helye szerint illetékes bíróságtól eltérő bíróság illetékességét, egyébként az illetékesség kikötése a munkaügyi perekben nem tilos.²⁴ Mindezzel feltételezhetően jövőbeli illetékességi összeütközéseket és újabb jogfejlesztő értelmezéseket irányozott elő.

A negatív hatásköri és illetékességi összeütközés körében született döntések jogirodalmi szempontból kifejezetten érdekesek, hiszen a perbe vitt jogvita lényegét kívánják elemezni, ami különösen a rugalmas fogalmakat használó hatásköri, illetékességi okok esetén különösen kiterjedt jogfejlesztő értelmezési tevékenységet igényel, azonban a bírósághoz forduló felek számára inkább tűnhet mindez szükségtelen idővesztésnek. Rövid távon az a hatásköri szabályozás

²² Kúria: *Az új Pp. jogértelmezési kérdései*, (é. n.)

²³ A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 43. § (1).

²⁴ Pp. 513. § (4), (5).

válhat szükségtelenné, amellyel a jogalkotó a kettős bemeneti szintet meghaladná. A jelenlegi romániai és hollandiai megoldások előnyeinek felhasználásával és egyetlen bíróság megszüntetése nélkül is át lehet gondolni a bíróságok szerepét: például a jogegységet biztosító Kúria mellett a tisztán másodfokú szerepet ellátó (esetleg a jelenlegiek mellett a még egyenletesebb területi arányosság megteremtése céljából további új) ítélőtáblák és a tisztán elsőfokú szerepet betöltő (szervezetileg a törvényszék székhelyén működő járásbírósággal, esetleg a fővárosban valamennyi kerületi bíróság törvényszékké minősítésével összevont) törvényszékek, illetve a további, nem központi járásbíróságoknak a törvényszék törvénykezési helyeként való működése által.

A hatásköri és illetékességi szabályok alapvetően a hagyományok tisztelete okán maradtak fenn egyre bonyolultabb, azonban az ügyek hatékony intézését mindinkább hátráltató előírások szerint. Az ügyek súlyát, bonyolultságát is figyelembe vevő arányos munkamegosztást – amelyet a Budapest–vidék, valamint az ország egyes régiói közötti, az ügyérkezésre is kiható eltérések egyébként is rendkívül nehezítenek – egyre kevésbé képesek biztosítani. Az aránytalanságon kívül a humán erőforrásokkal gazdálkodást és a szakmaiságot is elnehezítő szabályozás kihívásait hosszabb távon éppen a digitális technológiák oldhatják meg. A jogalkotó azért törekszik a jogkereső felek számára nem könnyen átlátható ügyelosztási rendelkezéseket bevezetni, mert ragaszkodik – a közvetlenség és a szóbeliség túlzott hangsúlya által – a felek és a bíróság együttes térbeli jelenlétéhez. Ha azonban ezek a szempontok már nem feltétlenek, vagy jellemzőik átalakulnak, úgy az arányos munkateher a szakmaiság előtérbe helyezésével másképp is megvalósítható. Egy olyan eljárási rendben, ahol nem kapcsolódik az eljáró bíróság szorosan a felek jelenléti helyéhez, elsődlegessé válhat az arányos, szakmai specializáción alapuló ügyelosztás. Érdemes lehet először a személyes megjelenést nem igénylő nem peres eljárásokban, majd a perorvoslati eljárásokban, végül az elsőfokú eljárásokban a hagyományos személyes jelenléti tárgyalások visszaszorításával, az elektronikus technológiák elterjedésével túllépni a hatályos ügyelosztási szabályokon, elmozdulni a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárásokban jól működő országos illetékesség és automatikus, de a szakmai specializáció figyelembevételére alkalmas szignálás irányában.

A perfelvételre alkalmasság vizsgálatának idővesztése

A keresetlevél perfelvételre alkalmasságának vizsgálata a polgári per megalapításának szükséges és nélkülözhetetlen cselekménye. Bár az új perrendtartás által a keresetlevél tartalmi követelményével szembeni törvényi elvárások szigorodtak, azonban a Pp. hatálybalépése után kialakult bírói gyakorlat – különösen a másodfokú bíróságok korrekciós gyakorlata – ezeket a rendelkezéseket egyértelműen a Preambulumban megfogalmazott jogalkotói célokkal összefüggésben értelmezi,

és következetes abban, hogy – amint arra összegzően az egyik iránymutató döntés is rámutatott – a keresetlevélre alkalmazandó rendelkezésekkel a jogalkotónak a céltalan formalizmus nyilvánvalóan nem volt célja, a törvény rendelkezéseit úgy indokolt és szükséges értelmezni, hogy az ne eredményezze a bírósághoz fordulás ellehetetlenítését.²⁵ Ezt az – Alaptörvény 28. cikke mint tulajdonképpeni vélelem által feltárható²⁶ – jogalkotói akaratot a jogalkalmazói, jogfejlesztő értelmezés egyértelműen alátámasztja. Egyet lehet érteni a Pp. novella megoldásával, amely – figyelemmel a Kúria keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat elemző csoportjának összefoglaló véleményében foglalt megállapításokra²⁷ – a tisztességes eljárás követelményéhez igazodóan szűkíteni kívánta a bírósághoz fordulást megakadályozó előzetes vizsgálatot, kifejezetten hangsúlyozva, hogy a per érdemére tartozó kérdések nem tartozhatnak a per ezen időszakára; az esetleges következtetlenségek, ellentmondások tisztázása, mint ahogy az egyszer igénybe vehető hiánypótlási felhívás során nem észlelt további hiányosságok pótlása mind-mind az anyagi pervezetésre tartoznak. Az anyagi pervezetésnek a keresetlevél visszautasításához képest hangsúlyosabbá tétele, különös tekintettel arra a rendelkezésre, amely szerint ha a felperes a hiánypótlásra felhívó végzésben feltüntetett valamennyi hiányt pótolta, de a bíróság újabb hiányosságot állapít meg, azt a perfelvétel körében kell pótolni, megfelel a Pp. Preambulumában írt hatékony igényérvényesítés követelményének.²⁸

A hiánypótlási felhívás nélküli visszautasítási okok szűkítése azonban felveti a keresetlevél előterjesztéséhez fűződő joghatások fenntartására irányadó előírások módosításának célszerűségét. A jelenlegi szabályozás valamennyi keresetlevél visszautasítási ok esetén lehetőséget ad arra, hogy a keresetlevél előterjesztésének joghatásai fennmaradjanak, ha a felperes az ügy előzményére hivatkozással, a visszautasító végzés jogerőre emelkedésétől számított harminc nap alatt a keresetlevelet szabályszerűen újra előterjeszti.²⁹ Megfontolandó, hogy mindez mennyiben szolgálja perkoncentrációt akkor, amikor a keresetlevél tartalmi hiányosságai még jogi képviselő eljárása esetén sem alapozzák meg a hiánypótlási felhívás nélküli visszautasítást. A kérelem elbírálása a hatékonyság újabb csorbitásához vezethet. Az ismételten előterjesztett keresetlevelet automatikusan új peres számra érkeztetik, és bár a keresetlevél előterjesztéséhez fűződő jogi hatályok fenntartásáról, illetve az erre irányuló kérelem elutasításáról külön alakszerű határozatot bár nem kell hozni (amennyiben a bíróság mégis hoz ilyen határozatot, az értelemszerűen

²⁵ BDT2019. 4107.

²⁶ Szigeti Krisztina: A bírói jogértelmezés és a hetedik alaptörvény-módosítás. *Eljárásjogi Szemle*, 3. (2018), 4. 9–17.

²⁷ Kúria: *A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleménye* (2020. március 13.).

²⁸ Pp. 176. § (5), (6).

²⁹ Pp. 178. § (1), (2).

nem fellebbezhető), azonban ha az nem szabályszerű, úgy a bíróság a keresetlevelet visszautasítja, ami ellen a felperes fellebbezéssel élhet.

A jogi hatályok fenntartására a keresetlevél első visszautasításától számított 30 napon belül van lehetőség. A jogorvoslathoz való, kiemelten fontos alapvető jog gyakorlásával nem tartja a jogalkotó ellentétesnek azt a megoldást, amely a rendes jogorvoslat hiányosságai esetén nem engedi a célzott joghatás elérésére alkalmas második lehetőséget, hiszen ha a fellebbezés hiányait a fellebbező fél a felhívás ellenére nem pótolja, nincs már lehetősége utóbb a fellebbezés joghatásainak fenntartására. Érdemes lenne a Pp. szabályait összhangba hozni a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (Kp.) szabályaival. Utóbbi a hatálybalépésétől kezdődően nem ismerte a keresetlevél tartalmi hiányosságai miatt a hiánypótlási felhívás nélküli visszautasíthatóságot, ugyanakkor a keresetlevél előterjesztéséhez fűződő joghatások fenntartását csak szűk körben, így keresetindítási határidőn belül a közigazgatási tevékenységgel okozott jogsérelem megjelölésének a hiánya, valamint a keresetlevél elektronikus úton történő előterjesztésének elmaradása esetén való visszautasítás után engedi, és nem ismeri ezt a lehetőséget a hiányos, és a hiányokat felhívás ellenére nem pótló keresetlevél esetén.³⁰ Indokolt a két modell határozott egymáshoz közelítése.

A felvetett probléma elsődlegesen a per megalapításával kapcsolatos szerkezeti kérdésként jelentkezik, ugyanakkor közvetve összefüggésbe hozható a digitális technológiák alkalmazásával is. Ha ugyanis a vitarendezés mind jobban átkerül az online térbe, azáltal a hiányok pótlására is kevésbé vagy hatékonyabb módon kerülhet sor. A hagyományos formában a keresetlevél perfelvételre alkalmassá tétele iratváltástól iratváltásig – a perfelvételi szaktól pedig az esetleges további hiányok pótlása akár tárgyalástól tárgyalásig – tart, ami szükségképpen idővesztést okoz. Az anyagi pervezetést már önmagában is hangsúlyosabbá tevő online vitarendezés azonban magában hordozza az azonnali visszacsatolás, ezáltal a lényegesen hatékonyabb hiánypótlás lehetőségét. Ha pedig ezen felül a jogalkotás a formanyomtatványok alternatív, de jól használható alkalmazásával segíti az igényérvényesítést, a pártfogó ügyvédi tevékenység határozottabb, a garanciális feltételeket, az ellenőrizhetőséget előtérbe helyező szabályozásával a kötelező jogi képviselő irányában, ezáltal az elektronikus kapcsolattartás szélesebb körű kötelezettségének az irányában mozdul el, úgy egyre inkább szükségtelen, de legalábbis kivételes lesz a keresetlevél előterjesztéséhez fűződő jogi hatályok fenntartásának az intézménye, ezáltal gyorsítható a per tényleges megalapítása.

³⁰ Kp. 49. § (1).

Az alperesi védekezés idővesztése

Az új polgári perrendtartás koncepcionálisan kívánta megújítani a perszerkezetet azzal, hogy kifejezett hangsúlyt helyezett a perfelvételi szakra, aminek célja – a bíróság aktív közrehatásával – a jogvita részletes és ellentmondásmentes meghatározása. A perkoncentráció határozott érvényesülése érdekében a bíróságra bízta, hogy az elsőfokú eljárás ezen lényeges időszakában milyen módon képviseli el a minél gyorsabb elintéztést: vagy a perfelvételi tárgyalás mellőzésével vagy a kereset és ellenkérelem beérkezését követően perfelvételi tárgyalás kitűzésével vagy további írásbeli perfelvétel elrendelésével. Ahhoz, hogy a bíróságnak lehetősége legyen dönteni a perfelvételi nyilatkozatok leghatékonyabb úton történő beszerzéséről, úgy az alperes védekezését a perfelvételi szak megkezdése feltételként kell meghatározni – ezért látta szükségesnek szakítani a Pp. azzal a korábbi megoldással, hogy a bírósági meghagyás az első tárgyalás elmulasztásának a jogkövetkezménye legyen. Ezért helyeselhetően előrehozta az ítélet hatályú döntés meghozatalát a perelőkészítő szakra, lévén a nem védekező alperes esetében meg sem alakul a per, így a szükségtelen tárgyalások is elkerülhetők. Ennek a megoldásnak viszont „ára” lett a keresettárgyalás kitűzhetősége nélküli közlése és az ellenkérelem előterjesztésére biztosított hosszabb határidő. Nem a tárgyalás, hanem az ellenkérelem előterjesztése elmulasztásának jogkövetkezménye lett a bírósági meghagyás kibocsátása, amellyel szemben igénybe vehető ellentmondás benyújtása tovább késleltetheti a perfelvételi szak megkezdését.

Előfordulhat, hogy az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére biztosítandó 45 napos – kérelem esetén további 45 nappal meghosszabbítható – határidő, majd a bírósági meghagyás kibocsátása és ez ellentmondás jogorvoslati eszközének igénybevétele indokolatlanul hosszú késlekedést okoz, a perkoncentráció követelménye ellen hat.³¹ Számos esetben az írásbeli ellenkérelem ilyen hosszú időtartamban bevárása a per szükségtelen elhúzódásához vezethet, különösen akkor, ha a bíróság a keresetlevélben előadottakból – mert például az nyilvánvalóan alaptalannak látszik – vagy a felek a pert megelőző, általa megismert előadásaiból úgy találja, hogy szükségtelen az alperes részletes védekezésére az általános határidőt biztosítani.

Ez a modell a kezdetektől viták kereszttüzébe került, kritikai megjegyzések irányultak az időszerűség nehezítésére. Ahol a bírósági meghagyás intézményét és az ehhez szorosan kapcsolódó választható perfelvételi utakat a jogalkotó nem találta alkalmazandónak – mint a személyi állapotot érintő perek esetében –, ott a változtatás iránti érvek meghallgatásra találtak, és a jogalkotó a perfelvételre alkalmas keresetlevél alapján a tárgyalás azonnal kitűzhetősége mellett határozott. Nem alkalmazható azonban az utóbbi megoldás a választható perfelvételi utak esetén, hiszen ott előzőleg a felek kérelmei és ellenkérelmei ismeretében

³¹ Pp. 179. § (1).

tud a bíróság dönteni a jogvita keretei tisztázásának ideális módjáról. Felvethető azonban ennek a modellnek a lazítása abban az esetben, ha előzetesen ismert az alperes a keresettel érvényesített jogot vitató álláspontja. Az előzetes eljárások alkalmasak a jogvita kereteinek legalább részleges előzetes tisztázására – így van ez a sajtó-helyreigazítási perben, a jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának megváltoztatása iránt indított perben, mint ahogy az elkülönült közigazgatási perekben is –, ugyanakkor ezt a megoldást nem alkalmazzák a perrendi szabályok az előzetes fizetési meghagyásos eljárás esetében, ahol éppen az alperesi vitatás volt a feltétele a perré alakulásnak. Ennek ellenére a fizetési meghagyással szembeni ellentmondás nem akadály a bírósági meghagyásnak, tehát kétszer fenyegeti a perrend a nyilatkozat elmulasztásának hátrányaként az alperest (kötelezettet) ítélet hatályú határozat kibocsátásával, mindkétszer az ellentmondás igénybevételével lehetőséget adva az ügy szükségtelen elhúzására.

Nem elégséges a Pp. novella által a fizetési meghagyással indult perekre irányadó rövidebb (30+15 napos) ellenkérelem-előterjesztési határidő, hiszen ez a per szerkezetében nem hozott változást.³² Mindez lényegében „kettős” perfelvételt eredményez: a felperestől először a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelemben, majd a keresetlevélben; az alperestől először az ellentmondásban, majd az ellenkérelemben várja el a per megalapításához szükséges nyilatkozatokat. A megelőző eljárásban beszerzett nyilatkozatokat fel lehetne használni a per koncentrált lefolytatásának jobb elősegítésére, és pusztán azon az alapon, hogy a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem formális, míg a keresetet tartalmazó irat érdemi kérelem, nem szabadna az eljárási cselekményeket indokolatlanul megkettőzni.

A digitális technológiák szélesebb körű alkalmazása segíthet eljutni ahhoz a szemléletváltáshoz, amely feleslegessé teheti a kettős perfelvételt. Azok a vélemények, amelyek szükségesnek találják mind a fizetési meghagyásos eljárásban, mind az ezt követően perré alakult eljárás perindítási szakában lényegében ugyanazoknak az előadásoknak a megtételét, arra hivatkoznak, hogy a nem peres eljáráshoz képest a peres eljárásban a felek nyilatkozataival szembeni elvárások magasabbak, így a kereset érdemi vagy alaki, tény- és jogállításokat is magában foglaló vitatása több, mint a pusztá ellentmondás. Amennyiben azonban a jogalkotó a szükségképpen csak időbeli eltolódással megtehető írásbeli és a tárgyaláson előadható szóbeli nyilatkozatokhoz képest a modern technológiai eszközök alkalmazásával, különösen a személyazonosítást lehetővé tevő elektronikus eszközök igénybevételével el tudják érni a rugalmasabb kommunikációt, úgy a perfelvételi szak súlyát jelentősen erősíteni tudják. Ebben az esetben egyre inkább teret nyer a jogalkalmazásban az, hogy a per megalapítása előtt a felektől csak minimális közreműködés, a jogvita bíróság elé tárása és az elismerés hiánya várható el; minden más, a jogvita kereteit meghatározó előadást a perfelvételi szakban kell

³² Pp. 262. § (1).

megtenni. Ennek pedig egyenes következménye az időszerűsége negatívan ható kettős perfelvétel megszüntetése.

A per megalapításán túlmutató egyéb kritikus tényezők

A perfelvételi szak megindulását követően is számos tényező okozhatja a perek elhúzódását. Érdeemes például figyelmet fordítani a perfelvételi tárgyalás mellőzése kivételességének okaira,³³ a házassági vagyoni jogi peren kívül a perfelvétel részleges – így a jogalap tekintetében – lezárhatóságának tilalmára és ezáltal a közbenső ítélet visszaszorulására,³⁴ a szakértői bizonyítás elhúzódását is kiváltható, az aggályos szakvélemény rugalmas feltételrendszerére, a magánszakértői út iránti bizalmatlanságra,³⁵ a másodfokú anyagi pervezetés, valamint a bíróság által észlelt és a felek tudomására hozott eljárási szabálysértés folytán a rendelkezési elv sérelmére,³⁶ a nem mérlegelhető hatályon kívül helyezési okok elkerülendő kiterjesztő értelmezésére.³⁷ Mindezek mellett a bíróság helyes közrehatási tevékenysége, a rendelkezésére álló eszközök határozott alkalmazása mellett annak negatív hatásai jelentősen mérsékelhetők, kiküszöbölhetők.

Az igényérvényesítés gyorsításának egyes megvalósult megoldásai

A fentiekben elemzett, a per megalapításának időszükségletét negatívan befolyásoló tényezők mellett érdemes azonban azt is felvázolni, hogy a már létező egyes jogszabályi megoldások szélesebb körben elterjedése mennyiben vezethetne a perkoncentráció mind határozottabb megvalósulására, a gyorsabb igényérvényesítésre. A most még kivételesnek hitt perrendi megoldások a bíró alaki és anyagi pervezetési szabadságának felelőssége mellett a vázolt időszerűségi nehézségek hatékony megoldását segíthetik.

A kötelező megelőző eljárás

Azokban a perekben, ahol a jogalkotó a keresetlevél benyújtásának előfeltételként határozza meg a jogvita legalább részleges feltárását magában foglaló kötelező előzetes eljárást, az egyes eljárási cselekmények jelentősen egyszerűsíthetők.

³³ Pp. 262. § (1).

³⁴ Pp. 194. § (1), 341. § (4), 463. § (1).

³⁵ Pp. 302–305. §, 316. §.

³⁶ Pp. 370. § (3), 384. § (2) b).

³⁷ Pp. 380. § c).

Ha ugyanis a felek az előzetes eljárásban előadott állításaik mentén tehetik meg a perbeli nyilatkozataikat (tartalmi változtatás tilalma), akkor ismert előttük az ellenérdekű fél az igény érvényesítésével kapcsolatos álláspontja, amelyből mérlegelhetik az esetleges perindítás, alaptalan védekezés kockázatát, így nem kifogásolható a perfelvételi nyilatkozatok előterjesztésének, a bizonyítás lefolytatásának a korlátozása. Az előzetes eljáráshoz kötött perekben nem szükséges az alperes ellenkérelmét bevárni a per megalapításához, hiszen már védekezett a keresettel azonosan előterjeszthető megelőző kérelemmel szemben, az osztott perszerkezet formális fenntartása mellett a perfelvételi szak lényegesen koncentrálnak, szükséges és indokolt az érdemi tárgyalási szakra azonnal áttérés, ahol a korlátozott bizonyítás azonnal lefolytatható. Az pedig jogalkotói döntés, hogy az eljárási cselekmények teljesítéséhez milyen rövid határidőket határoz meg.

Minderre jó példa az azonnali jogvédelmet igénylő sajtó-helyreigazítási per és az annak mintájára utóbb bevezetett képmásper. Az *előzetes eljárás* a sajtó-helyreigazítási per *kötelező és mellőzhetetlen* előzménye. A megelőző kérelem alapján van ugyanis a sajtószerző abban a helyzetben, hogy meggyőződhesen a kérelem alaposágáról, így mindenekelőtt arról, hogy rendelkezik-e azokkal az információkkal, amelyek alapján a perben sikerrel védekezhetsen. A kereset a korábban már előterjesztett helyreigazítás iránti kérelemhez igazodik, azon nem terjeszkedhet túl, annál bővebb nem lehet. Értelemszerűen a *tartalmi* változtatáson kívül a *személyi* változtatás is tilos. A *tartalmi változtatás tilalma* összekapcsolja a megelőző kérelem, a kereset és a marasztaló ítélet tartalmát. A helyreigazítást tartalmazó kérelem rögzíti az érvényesíteni kívánt jogot, aminek következtében a sajtó csak azoknak a tényállításoknak a helyreigazítására köteles, amelyeket a jogosult a sajtóhoz elküldött nyilatkozatában megjelölt.

A keresetlevél előterjesztésének szigorú eljárásjogi feltétele egyben a *személyi változtatás tilalma* is. Ha a keresetlevelet nem a pert megelőzően a sajtószerzővel szemben helyreigazítási kérelmet előterjesztő személy nyújtja be, a keresetet további vizsgálat nélkül el kell utasítani. Mind a perfelvétel, mind az érdemi tárgyalás speciális szabályai a sajtó-helyreigazítás azonnali, gyors jogvédelmi igényéből eredő sajátosságokra tekintettel a per minél hatékonyabb és gyorsabb lefolytatását segítik elő. A perfelvételre alkalmas keresetlevél alapján a bíróságnak a keresetlevél előterjesztésétől számított 15. napra, legalább három napos tárgyalási időközzel kell kitűznie a perfelvételi tárgyalást úgy, hogy az idézéssel egyidejűleg kell az alperest felhívni az ellenkérelem legkésőbb a tárgyaláson előadására; mindezen túl az idézéssel együtt a hatékony elbírálás végett egyben arra is fel kell hívni a feleket, hogy az ügyre vonatkozó valamennyi okiratot és egyéb bizonyítási eszközt a tárgyalásra hozzák magukkal. Az alperes választhat: vagy a tárgyaláson szóban, vagy pedig legkésőbb a perfelvételi tárgyalás határnapját megelőző három nappal korábban írásban adja elő az ellenkérelmét.

Az általános szabályoktól eltérően a sajtó-helyreigazítási perben kötelező a perfelvételi tárgyalás lezárása után az *érdemi tárgyalás azonnali megkezdése*, amely

szabály alkalmas az osztott perszerkezet formális fenntartása mellett arra, hogy rendeltetésének megfelelően az érintett minél hamarabb objektív jogvédelemben részesülhessen. A sajtó-helyreigazítási perben szűk körű, csak a polgári perrendtartási szabályok által lehetővé tett bizonyításra kerülhet sor. A jogvita kereteinek a meghatározása után a bizonyítást azonnal és korlátozott keretek között kell folytatni: bizonyítás felvételének csak olyan bizonyítékokra vonatkozóan van helye, amelyek a tárgyaláson rendelkezésre állnak, vagy amelyeket a felek legkésőbb a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig felajánlottak, és utólagos bizonyítás sem fogantatosítható.³⁸

A sajtó-helyreigazítási per és a mintájára létrehozott képmásper mindazokkal a jellemzőkkel rendelkezik, amelyek a kötelező eljárás előnyeit a perkoncentráció javára használják fel; a keresetindítással a per nem csupán már megalakult, de a bíróság rendelkezésére állnak a keresettel és a védekezéssel kapcsolatos állítások, a korlátozott bizonyítás iránya azonnal meghatározható, az osztott perszerkezet megmarad, de a perfelvétel csak a legszükségesebb cselekményekre kombinálódik, az érdemi tárgyalás azonnal megkezdhető, a határidők rövidek, jogalkotói elhatározás esetén akár tovább is rövidíthetők. A gyorsaság előnyeinek az igényérvényesítés szigorainak a hátrányaival való összevetése mellett célszerű átgondolni, hogy ez a pertípus mennyiben terjeszthető ki más peres eljárásokra.

Az egyszerűsített per

A 2018. január 1-jén hatályba lépett Kp. megteremtette a közigazgatási perek perrendi önállóságát, amikor szakított azok különleges polgári perként kezelésével. A két pertípus közötti számos koncepcionális különbség egyike, hogy a közigazgatási perekben nincs osztott perszerkezet, holott ott is egyértelmű kíváncsalom a perkoncentráció. Ennek megvalósítását azonban a jogalkotó a polgári perektől eltérő szerkezettel kívánja elérni. Kiindulva az aktus-felülvizsgálat elsődlegességéből és ott a szükségszerű megelőző eljárás lefolytatásából, a per megalapítását és előkészítését lényegesen egyszerűsíti. Gyakorlatilag kimarad a polgári perekben modellezett „nulladik”, perelőkészítő szak, hiszen az alperesként perbe vont közigazgatási szerv felterjesztési kötelezettsége folytán a bírósághoz egyszerre jut el a keresetlevél, az ellenkérelem és a megelőző eljárás iratanyaga. Bár a hatáskör és illetékesség, majd a keresetlevél perfelvételre alkalmasságának a vizsgálata itt is elengedhetetlen, mivel a bírósági eljárás már a kezdetkor háromszereplős, jelentősen csökken a jogvita kereteinek a meghatározását érintő időszak. Az érdemi döntés előkészítését a Kp. az előkészítő tanácsülés megtartásával éri el, ahol előzetesen megvizsgálja a bíróság, hogy szükséges-e olyan előzetes cselekmények lefolytatása, amelyek biztosítják a kereset érdemi elbírálását. Annak ellenére,

³⁸ Pp. 495–504. §.

hogy a közigazgatási per szerkezetének alapja a megelőző eljárás, ezt a modellt alkalmazza a perrendtartás azokban az esetekben is – mulasztási per, marasztalási per – ahol a pert nem előzi meg a jogvitát érintő eljárás.

Mindehhez képest a közigazgatási perrendtartás az igény érvényesítésének még hatékonyabb útját is megteremti az ügynevezett egyszerűsített per bevezetésével. A könnyebb megítélésűnek feltételezett jogvitákban – így a regisztratív aktusokkal kapcsolatos perben, a kizárólag a hatósági eljárás egyéb résztvevőjének keresete alapján indult perben, a járulékos közigazgatási cselekménnyel kapcsolatos perben – számos eljárási cselekmény segíti elő az eljárás koncentrált befejezését és a költségtakarékosságot, mint az előkészítő tanácsülés mellőzése, a perbeli cselekményekről jegyzőkönyv helyett feljegyzés készíthetősége, az eljárási cselekményekre a bíróság választása szerint megállapítható eltérő határidők, a szóbeli nyilatkozat helyett a hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton megtett nyilatkozat elfogadása. Az egyszerűsített per feltételezi a bíróság aktivitását, ezáltal nagyobb felelősségét az ügy koncentrált lefolytatása érdekében. Ráadásul az egyszerűsített pernek nem csupán a törvény által meghatározott esetekben, hanem a felek konszenzusa alapján is lehet helye, hiszen a bíróság egyszerűsített perben bírálhatja el a pert, ha a felperes ezt a keresetlevélben kéri, és az alperes a védiratban nem ellenzi. A bíróság választható pervezetésétől függő egyszerűsített per bevezetése a polgári perrendtartásban is megfontolandó.³⁹

A veszélyhelyzeti perrend

A veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020 (III. 31.) Korm. rendelet („Veir. I.”) nem csupán a járványügyi helyzetet tudta kezelni úgy, hogy egyszerre biztosította a bíróságok folyamatos működését és az egészség védelmét, de egyszerűsítései által alkalmas volt az eljárás gyorsítására is. Általános rendezőelv lett, hogy mindazokban az esetekben, amikor a polgári perrendtartás megengedné a tárgyaláson kívüli elbírálást is, a veszélyhelyzeti perrendben ez lett a kötelező – *a perfelvételi szakban tárgyalást tartani egyáltalán nem lehetett*, tárgyalás tartását a felek sem kérhették; *a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásokban a felek tárgyalás tartását semmilyen indokkal nem kérhették. Az érdemi tárgyalást* elsősorban – a lehetőség szerint – *elektronikus* hírközlő hálózat vagy más elektronikus, kép és hang továbbítására alkalmas eszköz *útján kellett megtartani*, de ennek feltételei hiányában a tárgyalás megtartása helyett a tárgyaláson felveendő nyilatkozatokat a bíróság *írásbeli vagy a személyazonosítást lehetővé tevő elektronikus eszköz igénybevétele útján* szerezhette be. Mindezek az illetékesség rendezőelveként felhívott, a felek lakóhelyéhez közelség szempontjaiból következő rugalmatlanságot a gyakorlatban is meghaladták.

³⁹ Kp. 124–126. §.

További lényeges rendelkezések is törekedtek az ügy gyors, a tárgyalás elkerülésével történő lezárhatóságára. Ha például a felek *egyezséget* kívántak kötni, azt a bíróság a felek nyilatkozatának a perfelvételi, illetve az érdemi tárgyalási szakban a veszélyhelyzeti perrend szerint meghatározott módokon – így írásban – való beszerzését követően végzésével tárgyaláson kívül is jóváhagyhatta.⁴⁰ Az is egyszerűsítette az eljárások lefolytatását, hogy a veszélyhelyzeti perrend lehetőséget adott a hatálybalépésekor már folyamatban lévő eljárások *tárgyaláson kívül ítélettel* való befejezésére akkor, ha még a veszélyhelyzet kihirdetése előtt megtartott tárgyalás elhalasztását követően a veszélyhelyzet ideje alatt további eljárási cselekmény foganatosítása már vagy nem volt szükséges, vagy azokat a bíróság a rendelet szabályai szerint foganatosította. Ekkor a bíróság írásban volt köteles figyelmeztetni a feleket a tárgyalás berekesztésére, és lehetőséget biztosítani további nyilatkozataik írásban történő megtételére, majd ezt követően lehetett az eljárást befejezni, és a tárgyalás nélkül hozott ítéletét kézbesítés útján közölni a felekkel.⁴¹ Lényegében azonos rendelkezéseket vezetett be a 2021. március 8. és április 29. közötti szigorított védekezés időszakára a veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet („Veir. II.”), igazolva, hogy a különleges rendelkezések beváltak, céljaik elérésére alkalmasak voltak. A különleges eszközök előnyös hatásainak a felhasználása a jövőben is támogatandó.

A gyorsított per

2020. július 9-én lépett hatályba egy új, a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről rendelkező törvény. Ez – többek között – az eljárás hatékonyságát azzal kívánta elérni, hogy a bíróság a pert tárgyaláson kívül bírálja el, ha az okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyítást nem kell lefolytatni, egyéb esetekben pedig a tárgyalást elsősorban elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kell megtartani. Ebből a célból a felperesnek a keresetlevélben, valamint az alperesnek az írásbeli ellenkérelemben azt is fel kell tüntetni, hogy az iratot előterjesztő fél és jogi képviselője milyen elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz, illetve internetes hálózat igénybevételel elérhető alkalmazás útján képes személyes megjelenés nélkül is személyazonosítást lehetővé tevő módon kapcsolatot tartani a bírósággal, megjelölve a kapcsolatfelvételt biztosító elektronikus elérhetőséget.⁴² A közvetlenség változó megközelítése akár az eljárásjog olyan megújulását is hozhatja, amely a szükségszerűen bevezetett

⁴⁰ „Veir. I.” 28. § (3).

⁴¹ „Veir. I.” 28. § (1).

⁴² 2020. évi LXX. törvény 7. § (2), 11. § (1)–(2).

veszélyhelyzeti perrend tapasztalatain keresztül a koncentrált perrvitel határozottabb érvényesülését eredményezheti.

Összegzés

A jól működő polgári perrendtartás alapvető feltétele a magánjogi konfliktusok eredményes és határozott rendezésének, és egyértelműen összefüggésben áll az ország versenyképességével. Bár nemzetközi összehasonlításban a magyarországi bírósági eljárások nem különösebben húzódnak el, nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a jogalkalmazást a modern világ számos új kihívása éri, amelyek máról holnapra a korábbi időszerű megoldásokat elavulttá tehetik. A változásokra azonnal reagálni képes, az új technológiai eszközöket az igényérvényesítés hatékonyságának elősegítésére fordító bíróságok tudják előmozdítani a jogviták bíróságok előtti – és nem a bíróságokon kívüli – lefolytatását, amely a társadalom valamennyi tagjának kiemelkedően fontos érdeke.

Felhasznált irodalom és források

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról
2020. évi LXX. törvény a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről
74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről
A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletének (2017. július 7.) állásfoglalásai a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvénnyel (Pp.) összefüggésben felmerült jogértelmezési problémákról. Online: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/ckot_07_lezarva.pdf
A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletének (2017. XI. 20–21.) állásfoglalásai a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) rendelkezéseivel kapcsolatban a bírák helyi képzésein felmerült jogértelmezési problémákról. Online: www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/ckot_171120-21_pp_kerdessor.pdf
Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület 2017. december 8-án tartott ülésén elfogadott állásfoglalások. Online: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/konz_testulet/allasfoglalas_2_jogszaballyal.pdf
Éless Tamás – Döme Attila: Alapvetések a polgári per szerkezetéhez. In Németh János – Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG–ORAC, 2014.
Kővári Gyöngyi Krisztina: Amikor a gép ítél a bíró helyett. (Interjú Osztoivits Andrással, a Kúria Polgári Kollégiumának bírójával, a Károli Gáspár Református Egyetem tanszékvezető tanárával.) *Index*, 2020. október 5. Online: https://index.hu/belfold/2020/10/05/mesterseges_intelligencia_online_birosagok_digitalizacio_itelet_biroi_dontes_informacios_tecnologia/

- Kúria: *A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat elemző csoport összefoglaló véleménye* (2020. március 13.). Online: https://kuria-birosag.hu/hu/joggyak_csop/keresetlevel-visszautasitasanak-vizsgalata-targykoreben-felallitott-joggyakorlat-elemzo
- Kúria: *Az új Pp. jogértelmezési kérdései* (é. n.). Online: www.kuria-birosag.hu/hu/az-uj-pp-jogertelmezesi-kerdesei
- Szigeti Krisztina: A bírói jogértelmezés és a hetedik alaptörvény-módosítás. *Eljárásjogi Szemle*, 3. (2018), 4. 9–17. Online: <https://eljarasjog.hu/2018-evfolyam/a-biroi-jogertelmezes-es-a-hetedik-alaptorveny-modositas/>
- Wallacher Lajos: XII. fejezet. Perfelvételi szak. In Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017.